

POSTANOWIENIE

Dnia 23 stycznia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania W. P.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w K.
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 23 stycznia 2020 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 6 marca 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w [...]. na rzecz radcy prawnego M. Ł. kwotę 120 zł (sto dwadzieścia złotych) tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej odwołującemu się w postępowaniu kasacyjnym, powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. decyzją z dnia 30 marca 2017 r. odmówił wnioskodawcy prawa do emerytury, ponieważ nie udowodnił co najmniej 25-letniego okresu zatrudnienia. W toku postępowania sądowego odwołujący się wniósł o doliczenie do ogólnego stażu pracy okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców po ukończeniu 16-ego roku życia od dnia 4 stycznia 1973 r. do 15 września 1978 r. (w trakcie uczęszczania do szkoły i podczas wakacji szkolnych).

Wyrokiem z dnia 13 sierpnia 2018 r. Sąd Okręgowy w K., sygn. akt V U (...), zmienił decyzję organu rentowego i przyznał odwołującemu się emeryturę.

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżył organ rentowy, zarzucając naruszenie prawa materialnego, w szczególności art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm.; dalej ustawa emerytalna), a także naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. Wyrok ten zaskarżył również odwołujący się, żądając przyznania emerytury od 4 stycznia 2017 r. z odsetkami do dnia zapłaty.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 6 marca 2019 r., sygn. akt III AUa (...), zmienił wyrok Sądu Okręgowego i oddalił odwołanie (pkt I), oddalił apelację odwołującego się (pkt II).

Wyrok Sądu Apelacyjnego odwołujący się zaskarżył w całości. Zarzucono naruszenie przepisów postępowania, to jest: a) art. 233 § 1 k.p.c., przez dokonanie dowolnej oceny wiarygodności i mocy dowodów przez Sąd Apelacyjny, który błędnie ustalił odmienny stan faktyczny niż Sąd pierwszej instancji, co w żaden sposób nie wynika z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, oraz przez niedokonanie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego, które - w przypadku jego dokonania - prowadziłyby do odmiennych od poczynionych ustaleń i wniosków; b) art. 231 k.p.c., przez uznanie w sposób sprzeczny z zasadami logiki i doświadczenia życiowego, w oparciu o zgromadzony w sprawie materiał dowodowy, że sam fakt nauki przez skarżącego kolidował z wykonywaną pracą w gospodarstwie rolnym; c) art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., przez niewskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie ustalenia faktów, które Sąd Apelacyjny uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, co miało istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, zwłaszcza w świetle całkowicie odmiennych ustaleń poczynionych przez Sąd pierwszej instancji. Zarzucono również naruszenie przepisów prawa materialnego, to jest: a) art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej, przez jego błędną wykładnię i uznanie, że uwzględnieniu okresu pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 lat, celem uzupełnienia wymaganego dla przyznania emerytury okresu, podlega tylko i wyłącznie wykonanie pracy w

wymiarze co najmniej czterech godzin dziennie (od poniedziałku do piątku), podczas gdy decydująca jest również gotowość do świadczenia pracy na rzecz gospodarstwa osoby bliskiej w wymiarze czasu stosownym do funkcjonowania gospodarstwa, jak również decydująca jest ogólna ilość godzin przepracowanych (również w dni ustawowo wolne od pracy, bądź ustawowo wolne od nauki), które w miesięcznym zsumowaniu są nie niższe niż połowa ustawowego czasu pracy; b) art. 184 w związku z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej, przez jego błędną wykładnię i uznanie, że skarżącemu nie przysługuje emerytura w związku z pracą w szczególnych warunkach.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na jej oczywistą zasadność. W jego ocenie, zaskarżone orzeczenie w sposób oczywisty narusza prawo materialne i procesowe. Ponadto, zdaniem skarżącego, w sprawie występują istotne zagadnienia prawne sprowadzające się do pytań: 1) czy przy uwzględnieniu okresu pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia celem uzupełnienia wymaganego dla przyznania emerytury okresu (zgodnie z ustawą z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych), wymagana jest tylko i wyłącznie praca przez osobę po ukończeniu 16 lat w wymiarze nie niższym niż połowa ustawowego czasu pracy, tj. minimum 4 godzin dziennie (od poniedziałku do piątku), czy też decydująca jest gotowość do świadczenia przez tę osobę pracy na rzecz gospodarstwa osoby bliskiej w wymiarze czasu stosownym do funkcjonowania gospodarstwa; 2) czy przy uwzględnieniu okresu pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia celem uzupełnienia wymaganego dla przyznania emerytury okresu (zgodnie z ustawą z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych), wymagana jest tylko i wyłącznie praca przez osobę po ukończeniu 16 lat w wymiarze nie niższym niż połowa ustawowego czasu pracy tj. minimum 4 godzin dziennie od poniedziałku do piątku, czy też na okres wymiaru co najmniej połowy ustawowego czasu pracy powinna zostać zaliczona na rzecz tej osoby również praca w gospodarstwie osoby bliskiej w weekendy, wakacje, ferie, święta oraz inne dni ustawowo wolne od pracy oraz nauki. Zdaniem skarżącego, istotnym zagadnieniem w niniejszej sprawie jest wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy, czy praca w wymiarze nie niższym niż połowa ustawowego czasu pracy oznacza tylko i

wyłącznie pracę w dni uznane za robocze, czy też możliwe jest zaliczenie na ich poczet godzin przepracowanych w inne dni (w tym ustawowo wolne od pracy oraz nauki). Według skarżącego, oczywiste jest, że praca rolnika oznacza pracę w każdy dzień tygodnia, szczególnie gdy rolnik posiada inwentarz zwierzęcy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁴ § 1 k.p.c., skarga kasacyjna powinna zawierać oznaczenie zaskarżonego orzeczenia (pkt 1), przytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie (pkt 2), oraz wniosek o uchylenie lub zmianę orzeczenia (pkt 3). Z kolei w myśl z art. 398⁴ § 2 k.p.c. skarga kasacyjna powinna również zawierać wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania wraz z uzasadnieniem. Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinno natomiast nawiązywać do określonych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Zgodnie z tym przepisem Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Skarżący wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadnił jej oczywistością wynikającą z oczywistego naruszenia przepisów prawa procesowego i materialnego, nie precyzując przy tym, o jakie przepisy i jakie ich naruszenia chodzi, a także występowaniem w sprawie istotnych zagadnień prawnych.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do twierdzenia skarżącego o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, twierdzenie to nie zostało w żaden sposób uzasadnione. Należy w tym miejscu przypomnieć, że szczególna podstawa przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wymaga samodzielnego (czyli odrębnego od podstaw kasacyjnych wskazania i wykazania naruszenia konkretnego przepisu prawa (procesowego lub materialnego), które jest oczywiste i bez wątpliwości prowadzi do stwierdzenia, że objęty skargą wyrok jest wadliwy i dlatego skarga powinna zostać przyjęta do rozpoznania (por. postanowienie Sądu Najwyższego z

dnia 4 lutego 2014 r., II UK 458/13, LEX nr 1644551). Co również istotne, na etapie przedsądu Sąd Najwyższy nie ocenia podstaw kasacyjnych (art. 398³ § 1 k.p.c.), lecz tylko podstawy przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. Oznacza to, że skarżący we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien samodzielnie, czyli odrębnie od podstaw kasacyjnych wykazać naruszenie prawa (materialnego lub procesowego), które jest oczywiste i bez wątpliwości prowadzi do wniosku, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona i dlatego powinna zostać przyjęta do rozpoznania (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z dnia 29 stycznia 2014 r., I UK 376/13, LEX nr 1646131). Wniosek skarżącego o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w omawianym zakresie nie spełnia powyższych wymagań. Skarżący nie sprecyzował, które przepisy zostały naruszone w sposób oczywisty i na czym polegało kwalifikowane ich naruszenie. Tym samym skarżący nie uzasadnił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na jej oczywistą zasadność.

Niezależnie od powyższego należy zauważyć, że skarżący, wskazując na oczywiste naruszenie przepisów prawa materialnego, jednocześnie twierdzi o występowaniu w tej sprawie istotnych zagadnień prawnych, które wiąże z potrzebą wykładni art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej. Zakładając, że intencją skarżącego przy formułowaniu zarzutu oczywistego naruszenia przepisów prawa materialnego było wskazanie na oczywiste naruszenie przepisów prawa materialnego wskazanych w podstawach skargi kasacyjnej, taka konstrukcja wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej jej oczywiście nieprawidłowa. Nie jest bowiem możliwe jednoczesne wykazywanie, że w sprawie istnieje zagadnienie prawne dotyczące wykładni określonych przepisów prawa i że skarga oparta na naruszeniu tych przepisów jest oczywiście uzasadniona. Albo jest tak, że wykładnia danych przepisów jest prosta i w związku z tym ich naruszenie jest oczywiste, albo tak, że wykładnia ta rodzi istotne zagadnienie prawne, wobec czego naruszenie przepisów nie może być oczywiste (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 2015 r., I CSK 980/14, LEX nr 1770903).

Przechodząc do rozważenia zasadności wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej w zakresie odwołania się przez skarżącego do występowania w sprawie istotnych zagadnień prawnych, na wstępie należy przypomnieć, że istotnym

zagadnieniem prawnym w rozmieleniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa. W konsekwencji nie można uznać, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeśli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii przedstawianej w skardze i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNAPiUS - wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5; z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468; z dnia 189 stycznia 2012 r., I UK 328/11, LEX nr 1215423; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 294/11, LEX nr 1214578).

Problemy prawne wskazane przez skarżącego jako istotne zagadnienia prawne doczekały się rozstrzygnięcia w orzecznictwie. Artykuł 10 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej, którego wykładni dotyczą sformułowane przez skarżącego zagadnienia prawne, był wielokrotnie przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego. W judykaturze Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się, że przesłankę zaliczenia okresu pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, o którym mowa w art. 10 ust. 1 pkt 3 tej ustawy, stanowi wymiar pracy nie krótszy niż 4 godziny dziennie (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 28 lutego 1997 r., II UKN 96/96, OSNAPiUS 1997 nr 23, poz. 473; z dnia 7 listopada 1997 r., II UKN 318/97, OSNAPiUS 1998 nr 16, poz. 491; z dnia 13 listopada 1998 r., II UKN 299/98, OSNAPiUS 1999 nr 24, poz. 799; z dnia 9 listopada 1999 r., II UKN 190/99, OSNAPiUS 2001 nr 4, poz. 122, czy wyrok z dnia 10 maja 2000 r., II UKN 535/99, OSNAPiUS 2001 nr 21, poz. 650; z dnia 7 maja 2015 r., III UK 172/14, LEX nr 1746873; z dnia 16 czerwca 2016 r., III UK 172/15, LEX nr 2114500). Z orzeczeń tych wynika, że przy ustalaniu prawa do emerytury uwzględnia się okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, w których praca była świadczona stale, w wymiarze co najmniej połowę pełnego wymiaru czasu pracy. Oprócz tego, w orzecznictwie Sądu Najwyższego zwraca się uwagę, że praca w tak ustalonym wymiarze ma mieć charakter ciągły, co oznacza nastawienie ubezpieczonego na stałe świadczenie pracy w gospodarstwie rolnym (gotowość do jej świadczenia, dyspozycyjność) i odpowiadającą temu nastawieniu niezmienną

możliwość skorzystania z jego pracy przez rolnika. Dlatego też negatywną przesłanką w omawianym zakresie staje się doraźna pomoc w wykonywaniu typowych obowiązków domowych, czy wykonywanie w gospodarstwie rolnym prac o charakterze dorywczym, okazjonalnie i w wymiarze niższym od połowy pełnego wymiaru czasu pracy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 maja 2000 r., II UKN 535/99, OSNAPiUS 2001 nr 21, poz. 650; z dnia 4 października 2006 r., II UK 42/06, OSNP 2007 nr 19-20, poz. 292 z dnia 8 marca 2010 r., II UK 305/10, LEX nr 852557; z dnia 7 maja 2015 r., III UK 172/14, LEX nr 1746873).

Nieco inaczej ocenia się natomiast możliwość zaliczenia do okresów składkowych w rozumieniu art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalnej przerw wakacyjnych. Orzecznictwo od lat przyjmuje, że - choćby praca ta stanowiła tylko udział (pomoc) w wykonywaniu typowych obowiązków domowych, zwyczajowo wymaganych od dziecka będącego członkiem rolniczej wspólnoty rodzinnej - należy zaaprobować stanowisko, że z uwagi na stosunkowo długi, ciągły i ustabilizowany czas jej wykonywania (trwający wszak ponad dwa miesiące w każdym roku kalendarzowym), spełnia ona kryteria wystarczające do uwzględnienia w pracowniczym stażu emerytalnym (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 grudnia 2000 r., II UKN 155/00, OSNAPiUS 2002 nr 16, poz. 394 oraz z dnia 3 czerwca 2014 r., III UK 180/13, OSNP 2015 nr 10, poz. 139). W związku z powyższą wykładnią, problemy wskazane przez skarżącego nie są nowe i dotychczas nierozstrzygnięte w orzecznictwie Sądu Najwyższego, a tym samym potrzeba ich rozstrzygnięcia nie uzasadnia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Mając na względzie powyższe, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzeczono jak w sentencji.

Uwzględniając wniosek pełnomocnika skarżącego o zasądzenie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, o kosztach tych rozstrzygnięto na podstawie art. 22³ ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 2115 ze zm.) oraz § 16 ust. 4 pkt 2 w związku z § 15 ust. 2 oraz § 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (jednolity

tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 68) oraz art. 108 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.